

13. 5. 2019

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Dezinformace a fake news pohledem právních předpisů ve Spolkové republice Německo

Pojem fake news získal v posledním období na značné popularitě v souvislosti se šířením obsahu takto označitelných zpráv zejména prostřednictvím sociálních médií. Byť tento termín není nikterak normativně definován je potřeba určitým způsobem regulovat a zamezovat šíření těchto zpráv, které mohou mít významné společenské dopady, zejména v případech ovlivnění veřejného mínění. O to aktuálnější je toto téma v souvislosti s blížícími se volbami do Evropského parlamentu. Přibližme si na příkladu právních předpisů Německa, jakým způsobem může být tato problematika upravena.

Velmi stručně k pojmu Fake news.

Není žádná ustálená definice tohoto pojmu. Pod termínem Fake news je nicméně zpravidla chápáno šíření nepravdivých a manipulativních informací plnících roli dezinformace. Rovněž je pod fake news možno podřadit tzv. hoaxy.

Pro potřeby právního posouzení si nastiňme základní rysy a funkci Fake news. Fake news, tedy lživá informace, může vzniknout jako cílená, záměrná dezinformace za účelem manipulovat veřejným míněním, přičemž účel takové manipulace může být různý, většinou však sleduje cíle politické nebo marketingové. Mnohé Fake news jsou ovšem výsledkem zmatenosti, chybné interpretace nebo prosté lidské hlouposti. V daném kontextu je třeba zdůraznit, že při posuzování Fake news, konečně jako při posuzování jakéhokoli jiného mediálního obsahu, je třeba odlišovat zprávy, které mají charakter skutkového tvrzení a zprávy spočívající ve vyjádření názoru, tedy hodnotové soudy. Druhou zmíněnou kategorii lze těžko hodnotit jako Fake news, jelikož je známé, že „co člověk, to názor“. A každý má právo šířit své názory, ať jsou sebehloupejší a sebenesmyslnější.

Zapomínat nesmíme ani na to, že řada zdánlivých Fake news je motivována čistě snahou pobavit, byť takový žert může mít i vážné následky.

Otázka možného společenského dopadu je nesporná. Z tohoto důvodu započaly snahy o legislativní uchopení a úpravu tohoto druhu jednání. Před tím, než došlo v Německu ke schválení speciálního předpisu, bylo možné aplikovat například trestní zákoník.

Malá vsuvka - pohled do Ústavy SRN a mediálních zákonů.

Přibližme si podobu německých předpisů aplikovatelných na problematiku šíření dezinformací. Jak již bylo nastíněno výše, některé dezinformace mohou pramenit z ryzího vlastního názoru a přesvědčení. V takovémto případě je nutno na věc nahlížet optikou Ústavy SRN, konkrétně čl. 5 chránící svobodu projevu.[1]

Tato ochrana však samozřejmě není bezmezná ani v případě německých právních předpisů. Podle čl. 5 odst. 1 bodu 2 věty 1 Ústavy nachází svoboda projevu své limity v ustanoveních obecných zákonů a zákonných ustanovení na ochranu mládeže a v právu osobní cti.[2]

Určitou ochranu nabízejí rovněž právní předpisy spojené s regulací médií, kde je nastolena redakční odpovědnost spočívající v osobní zodpovědnosti konkrétního redaktora za obsah.[3] Toto však není

aplikovatelné na formy podobné Facebook, který de facto neutváří vlastní obsah, ale jen nabízí platformu umožňující vytváření nezávislých příspěvků.

Německá úprava dle trestního zákoníku.

V rámci trestně právní úpravy v Německu je zakotven skutek trestného činu pomluvy, konkrétně v § 186 trestního zákoníku - Strafgesetzbuch (StGB)[4].

Tento trestný čin spočívá v šíření nepravdivé skutečnosti, na základě které může dojít ke společenské difamacii osoby, k jejímu zdiskreditování. Šířitel těchto nepravdivých informací může být odsouzen až na jeden rok odnětí svobody, případně k pokutě. V případě šíření prostřednictvím zvukových, obrazových či jiných záznamů, přes datová úložiště či ilustrací[5] pak k trestu odnětí svobody až na dva roky.

Uvedené ustanovení předpokládá pro naplnění skutkové podstaty jeden zásadní prvek. Předmětem útoku musí být konkrétní osoba.[6]

Jaký však volit postup, pokud cíl dezinformace nesměřuje vůči konkrétně vymezené osobě, ale je volen obecně, tedy ne formou „Kandidát XY jí doma kočky a psy“, ale daleko sofistikovanějším způsobem: „Nelze podceňovat rizika a možné důsledky volebního vítězství politických stran, jejichž ideové a světonázorové zázemí je kulturně diametrálně odlišné a projevuje se, mimo jiné, i v toleranci konzumace psů a koček.“[7]

Z trestněprávního hlediska je možno v takovém případě v Německu aplikovat ustanovení § 130 (StGB), kterým je upraven trestný čin podněcování (*Volksverhetzung*). V tomto ustanovení jsou popsána jednání mající za důsledek narušení pokoje, například formou šíření pomluv vůči skupině obyvatel, a to i za využití zmíněných prostředků (datová úložiště, záznamy...). Trestným je rovněž narušení pořádku zásahem do důstojnosti obětí tím, že je podporován, oslavován či ospravedlňován národně sociální režim.[8]

Německá úprava dle Tiskového Kodexu.

Jak je zřejmé, trestněprávní úprava nemůže efektivně postihnout jednání mající za cíl manipulaci prostřednictvím šíření nepravdivých zpráv. Aplikace uvedených norem na případné šíření nepravdivého obsahu médií je navíc pouze hypotetická, jelikož média podléhají v Německu speciální úpravě - kodexu - Der Pressekodex. Důvodem je snaha o maximální omezení zásahů do médií. Tento kodex, původně se vztahující na média tisková, od roku 2009 rovněž upravuje i média šířená online.[9] Otázkou je, nakolik se samoregulační norma ve formě kodexu dá účinně aplikovat na případy spojené s šířením nepravdivých informací na platformě sociálních sítí. Prakticky nijak. Mimo to není porušení Kodexu spojené s žádnou sankcí v podobě správního či trestněprávního postihu. Kodex případy pochybení šířením nepravdivých informací řeší takto: „Veškeré zveřejněné zprávy nebo obvinění, zejména osobní povahy, které se následně ukáží jako nepravdivé, musí okamžitě odpovídajícím způsobem opravit publikační orgán, který jej vydal.“[10]

Ve snaze o co nejširší zamezení šíření dezinformací byla snaha německých zákonodárců vedena úmyslem připravit předpis postihující toto jednání, která byla nakonec završena přijetím zvláštního zákona.

Speciální zákon NetzDG.

Spolkovými orgány byl schválen zákon na potírání závadného obsahu na sítích pod názvem **Gesetz**

zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken („NetzDG“; přezdívaný jako Facebook Act) – neboli „Zákon pro zlepšení vymáhání práva na sociálních sítích“.

NetzDG byl přijat v červnu 2017 a vstoupil v platnost 1. září téhož roku, s tím, že do 1. ledna 2018 byla dána lhůta k přizpůsobení se tomuto právnímu předpisu ze strany adresátů právní normy. Tento zákon směřuje k odstranění možných porušení vyplývajících ze sociálních sítí, přičemž se dotýká i možných fake news, ale zejména šíření urážlivých obsahů.

Před samotným přijetím tohoto zákona probíhaly ostré boje mezi jeho příznivci a odpůrci, přičemž hlavní rozpor se týkal ústavnosti této právní normy.

Zákon se vztahuje na poskytovatele služeb, kteří vytvářejí komerční platformy na internetu určené ke sdílení nebo zpřístupnění obsahu veřejnosti. Předmětem zákona jsou tak sociální sítě. Podmínkou však je, aby měly více než dva miliony registrovaných uživatelů v Německu.[11]

V ustanovení § 3 jsou obsaženy podmínky a povinnosti spojené s vyřizováním stížností a podnětů na nezákonný obsah. Tímto předpisem je dána povinnost poskytovatele sociální sítě zajistit účinný a transparentní postup pro vyřizování takových stížností. Poskytovatel dále musí uživatelům poskytnout snadno rozpoznatelný, přístupný a vždy dostupný servis k podávání stížností na nelegální obsah.[12]

V návaznosti na tuto povinnost musí poskytovatel neprodleně stížnost prozkoumat a zkontrolovat relevanci podnětu a případně závadný obsah zablokovat, či odstranit.

Se zásahy poskytovatele je pak spojena oznamovací povinnost a povinnost předkládání pravidelných zpráv.

Poskytovatel předá rozhodnutí o protiprávnosti do sedmi dnů od obdržení stížnosti samoregulačnímu orgánu[13] a současně neprodleně informuje stěžovatele a uživatele o svém postupu spolu s náležitým odůvodněním učiněných kroků.[14]

Poskytovatel rovněž musí pravidelně v měsíčních intervalech provádět interní kontrolu, zdali všechny stížnosti byly řádně vyřízeny. V případě nedostatku je povinen sjednat neodkladnou nápravu. A rovněž musí zajistit proškolení zaměstnanců zodpovědných za vyřizování stížností.[15]

Sankce a přestupky v případě porušení právních předpisů upravuje § 4 NetzDG. Je rozdílné, zda k přestupku došlo nedbalostí, či úmyslně. Za jednání proti tomuto předpisu je možno uložit sankci až do výše 5 milionů Eur.

Provinění se poskytovatelé dopustí, pokud nezveřejňují zprávu, případně zpráva je neúplná, nepřesná, případně není podána včas.

Mgr. Bc. et Bc. Jiří Hadaš, MBA

[1] Art 5 Abs. 1 Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (GG): „Jeder hat das Recht, seine Meinung in Wort, Schrift und Bild frei zu äußern und zu verbreiten und sich aus allgemein zugänglichen Quellen ungehindert zu unterrichten. Die Pressefreiheit und die Freiheit der Berichterstattung durch Rundfunk und Film werden gewährleistet. Eine Zensur findet nicht statt.“

[2] Art 5. Abs. 2 GG: „Diese Rechte finden ihre Schranken in den Vorschriften der allgemeinen Gesetze, den gesetzlichen Bestimmungen zum Schutze der Jugend und in dem Recht der

persönlichen Ehre.“

[3] Například § 55 odst. 2 Rundfunkstaatsvertrag (RStV).

[4] Znění § 186 Strafgesetzbuch (StGB) „Wer in Beziehung auf einen anderen eine Tatsache behauptet oder verbreitet, welche denselben verächtlich zu machen oder in der öffentlichen Meinung herabzuwürdigen geeignet ist, wird, wenn nicht diese Tatsache erweislich wahr ist, mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr oder mit Geldstrafe und, wenn die Tat öffentlich oder durch Verbreiten von Schriften begangen ist, mit Freiheitsstrafe bis zu zwei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft.“

[5] § 11 Abs. 3 Strafgesetzbuch (StGB) - Den Schriften stehen Ton- und Bildträger, Datenspeicher, Abbildungen und andere Darstellungen in denjenigen Vorschriften gleich, die auf diesen Absatz verweisen.

[6] Z pohledu Německých předpisů se může jednat o fyzickou, právnickou osobu, ale například i církevní organizace či, mimo jiné, spolkové orgány.

[7] Příklad je volen záměrně absurdně a nevyhází z žádné reálné události. Ochtu lidí uvěřit prakticky čemukoli je ovšem možné ilustrovat i na momentálně sílícím trendu tvrdit, že země je ve skutečnosti placatá.

[8] § 130 odst. 4 (StGB). „Mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder mit Geldstrafe wird bestraft, wer öffentlich oder in einer Versammlung den öffentlichen Frieden in einer die Würde der Opfer verletzenden Weise dadurch stört, dass er die nationalsozialistische Gewalt- und Willkürherrschaft billigt, verherrlicht oder rechtfertigt“.

[9] Srov. k dispozici >>> [zde](#).

[10] Kodex - Ziffer 3- „Veröffentlichte Nachrichten oder Behauptungen, insbesondere personenbezogener Art, die sich nachträglich als falsch erweisen, hat das Publikationsorgan, das sie gebracht hat, unverzüglich von sich aus in angemessener Weise richtig zu stellen.“

[11] Cf. § 1 NetzDG.

[12] Cf. § 3 odst. 1 NeztDG.

[13] Samoregulátor musí splnit znaky spočívající v odbornosti, nezávislosti a řádném technickém zázemí. Blíže § 3 odst. 5 NeztDG. Schválení samoregulátora je pak v gesci Spolkového soudního dvora.

[14] Cf. § 3 odst. 4 NeztDG.

[15] Cf. § 3 odst. 4 NeztDG.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel x společnost\)](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)